

ČLANCI

Božica Cvjetko*

KAZNENO ZAKONODAVSTVO I KAZNENOPРАВNA REAKCIJA NA KAZNENO DJELO ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ

MEĐUNARODNI STANDARDI POSTUPANJA PREMA POČINITELJIMA KAZNENOG DJELA ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA

Na pitanje kako riješiti problem zlorabe droga mnogo je različitih odgovora. Ozbiljan odgovor traži, međutim, multidisciplinarni pristup te analizu svega što je na tom području učinjeno u vlastitoj zemlji, ali i općeprihvaćeno na međunarodnom planu. Pritom ne treba zaboraviti da su se tijekom vremena okolnosti, rješenja i pogledi na zlorabu droge mijenjali. I dok europske zemlje između dva svjetska rata nisu pridavale posebnu važnost represiji, nakon Drugog svjetskog rata zloraba opojnih droga kao kazneno djelo sve se strože kažnjavala. Tek šezdesetih godina prošlog stoljeća dolazi do spoznaje da postojeći tradicionalni sustav sankcija ne zadovoljava te da ni Sjedinjene Američke Države nisu riješile problem droge izricanjem strogih kazni zatvora.

Rezultat tog novog pogleda bilo je donošenje Jedinственe konvencije o opojnim drogama UN iz 1961. i Protokola o izmjenama i dopunama te konvencije iz 1972. *Prema izmijenjenom članku 36. države ugovornice obvezne su sva postupanja protivna Konvenciji kažnjavati, dok prema osobama koje zlorabljavaju opojne droge i izvrše kazneno djelo, umjesto osude i kazne, treba primjenjivati alternativne mjere liječenja, rehabilitacije i ponovnog uključivanja u društvo.*¹

* Božica Cvjetko, zamjenica Glavnog državnog odvjetnika Republike Hrvatske

¹ Članak 36. točke 1. i 2. Jedinственe konvencije:

“ (1)

- a) Pod rezervom svojih ustavnih odredaba svaka strana ugovornica propisuje mjere koje su potrebne kako bi se uzgoj i proizvodnja, prerada, vađenje, prepariranje, držanje, ponuda, puštanje u promet, raspodjela, kupnja, prodaja, isporuka, bilo po kojoj osnovi, posredovanje, odašiljanje, slanje na tranzit, prevoženje, uvoz i izvoz opojnih droga, koji nisu u skladu s odredbama ove Konvencije, ili svaka druga radnja koja je po mišljenju te strane protivna odredbama te Konvencije, smatrali kaznenim djelima ako su učinjeni namjerno, a koji bi se kao teška kaznena djela kažnjavali odgovarajućom kaznom zatvora ili drugim kaznama lišenja slobode.

U listopadu 1998. godine u Strasbourgu u organizaciji Ekspertne skupine Vijeća Europe za suzbijanje zlouporabe droga i nedopuštene trgovine drogom (Pompidou Group) održan je seminar za predstavnike zemalja članica Vijeća Europe pod nazivom *Ovisnici - počinitelji kaznenih djela i kazneno pravosuđe*. Temom su bili obuhvaćeni i tzv. povremeni uzimatelji opojnih droga. Zaključci koji su doneseni na tom seminaru težište su stavili na mogućnost izbjegavanja sudskog postupka, odnosno na alternativu kazni zatvora, što je u skladu s Jedinstvenom konvencijom.

Što se tiče mogućnosti izbjegavanja sudskog postupka, naglašeno je da je uključivanje socijalnih i medicinskih službi u kazneni postupak odlučujućeg značenja pod pretpostavkom da se ovisnik ili povremeni uzimatelj opojne droge spreman uključiti u postupak liječenja. To vrijedi posebno kada je kazneno djelo vezano uz uporabu, posjedovanje ili prodaju droge za vlastite potrebe.

Skrenuta je također pozornost da maloljetnike kod kojih se ovisnost još nije razvila, nego s drogom povremeno eksperimentiraju, nije potrebno uključivati u programe liječenja, već ih je često dovoljno savjetovati i uputiti u opasnost daljnje zlouporabe opojnih droga, objasniti im moguće ozbiljne posljedice uzimanja droge te ih na taj način nastojati odvratiti od droge.

Što se tiče alternative kazni zatvora, zaključak je većine zemalja sudionica skupa bio da sudovi trebaju imati na raspolaganju niz odluka i mjera koje bi mogli izreći kao alternativu kazni zatvora. Te bi se mjere odnosile na liječenje, ali bi ujedno uključivale i psihološku pomoć i podršku ovisniku koji je spreman promijeniti ovisnički stil života. S tim u vezi posebno je naglašena važnost uvjetne osude ako je ovisnik spreman prihvatiti liječenje ili savjetovanje.

ZLOUPORABA OPOJNIH DROGA I KAZNENO ZAKONODAVSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kazneno zakonodavstvo

Status počinitelja kaznenog djela zlouporabe opojnih droga i vrsta kaznenopravne reakcije na to djelo ili počinitelja u Republici Hrvatskoj određeni su Kaznenim zakonom (dalje: KZ), Zakonom o kaznenom postupku (dalje: ZKP) i Zakonom o sudovima za mladež (dalje: ZSM).

-
- b) Bez obzira na odredbe navedene u stavku 1. a) ako osobe koje zloupotrebavaju opojne droge izvrše ovakva kaznena djela, strane ugovornice mogu, umjesto da ih osude ili izreknu kaznene mjere protiv njih, ili kao dopunu osude ili kazne, podvrgnuti te osobe mjerama liječenja, obrazovanja, rehabilitacije ili ponovnom uključivanju u društvo, u skladu s odredbama t. 1. čl. 38.”

Neke važne odredbe za kazneni postupak sadržava i Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga. Tim zakonom uređuje se nadzor nad uzgojem biljaka iz kojih se mogu dobiti opojne droge, nadzor nad izradom, posjedovanjem i prometom opojnih droga i tvari koje se mogu uporabiti za izradu opojnih droga, propisane su zatim mjere za suzbijanje zlouporabe opojnih droga i sustav prevencije ovisnosti te pomoći ovisnicima i povremenim uzimateljima opojnih droga (čl. 1.). Zakon sadržava i značenje pojedinih izraza (čl. 2.), pa s obzirom na to da smo već u više navrata spomenuli osobu ovisnika odnosno povremenog uzimatelja opojnih droga kao počinitelja kaznenog djela, navest ćemo značenje tih pojmova prema tom zakonu.

Ovisnik o opojnoj drogi je osoba koja se uporabom opojne droge dovela u stanje ovisnosti, dok je *povremeni uzimatelj* opojne droge osoba koja jednokratno, prigodno ili povremeno uzima opojne droge i kod koje se još nije razvilo stanje ovisnosti.

Može se općenito reći da je cilj ukupnog zakonodavstva i mjera koje se poduzimaju u svezi s tom problematikom s jedne strane borba protiv proizvođača i preprodavača opojnih droga, a s druge strane sprječavanje i pomoć osobama koje su povremeni uzimatelji opojnih droga ili su već postale ovisnici. Pitanje je, međutim, postoji li u hrvatskom zakonodavstvu prema ovisnicima i povremenim uzimateljima opojnih droga - počiniteljima tog kaznenog djela, odnosno kaznenog djela počinjenog pod utjecajem ili radi pribavljanja opojne droge, mogućnost izricanja kazni zatvora neke alternativne sankcije ili mjere, odnosno alternativa formalnom kaznenom postupku, što bi bilo u skladu s međunarodnim preporukama. Iz tog razloga potrebno je prikazati kazneno djelo zlouporabe opojnih droga u cjelini, a onda nešto reći o praktičnom iskustvu vezanom za kazneno djelo posjedovanja opojne droge iz čl. 173. st. 1. KZ i "preprodaje" opojne droge iz čl. 173. st. 2. KZ, budući da zakonski opisi tih kaznenih djela i propisane sankcije na poseban način određuju status počinitelja tih kaznenih djela.

Kazneno djelo zlouporabe opojnih droga (čl. 173. KZ)

Kaznenopravne odredbe o drogi sadržane su u Kaznenom zakonu u grupi kaznenih djela koja nosi naziv: Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, u čl. 173. pod nazivom: Zlouporaba opojnih droga.²

²

“(1) Tko neovlašteno posjeduje tvari ili pripravke koji su propisom proglašeni opojnim drogama, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko neovlašteno proizvodi, prerađuje, prodaje ili nudi na prodaju, ili radi prodaje kupuje, drži ili prenosi, ili posreduje u prodaji ili kupnji ili na drugi način neovlašteno stavlja u

Zakonski opis ovog kaznenog djela u pravilu sadržava sva protupravna ponašanja zapisana u konvencijama Ujedinjenih naroda. U cilju zaštite pojedinca i društva u cjelini važne su propisane vrste sankcija, odnosno raspon kazne zatvora. Za najblaži oblik tog kaznenog djela - posjedovanje opojne droge propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine (čl. 173. st. 1.), za neovlaštenu proizvodnju, preradu, prodaju i dr. kazna zatvora od jedne do dvanaest godina (čl. 173. st. 2.), za organizirano djelovanje kazna zatvora od najmanje tri godine ili kazna dugotrajnog zatvora (čl. 173. st. 3.), za neovlašteno pravljenje, nabavu, posjedovanje ili uporabu opreme i dr. za proizvodnju opojnih droga kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina (čl. 173. st. 4.), navođenje drugog da troši opojnu drogu kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina (čl. 173. st. 5.) te za kvalificirani oblik ovog kaznenog djela počinjenog prema djetetu, maloljetnoj, duševno bolesnoj, privremeno duševno poremećenoj osobi, nedovoljno duševno razvijenoj osobi ili prema više osoba, ili je prouzročilo teške posljedice, kazna zatvora od jedne do deset godina.

Za takav raspon kazni može se reći da se one u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu u odnosu prema kvalificiranim oblicima tog kaznenog djela nalaze na gornjoj granici propisanih kazni zatvora. Duljina pak propisane kazne zatvora za pojedine modalitete kaznenog djela utječe na moguću primjenu neke od alternativnih sankcija odnosno alternative formalnom kaznenom postupku.

Unatoč tako propisanim kaznama zatvora, posebno dugotrajne kazne zatvora, praktično iskustvo pokazuje da se kazne zatvora u najvećem broju slučajeva izriču bliže donjoj nego gornjoj granici propisane kazne zatvora.

promet stvari ili pripravke koji su propisom proglašeni opojnim drogama, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.

- (3) Ako je kazneno djelo iz st. 2. ovog članka počinilo više osoba koje su se udružile radi činjenja tih djela, ili je počinitelj tog kaznenog djela organizirano mrežu preprodavatelja ili posrednika, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine, ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (4) Tko neovlašteno pravi, nabavlja, posjeduje ili daje na uporabu opremu, materijal ili stvari za koje zna da su namijenjene za proizvodnju opojnih droga, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.
- (5) Tko navodi drugoga na trošenje opojne droge ili mu daje opojnu drogu da je troši on ili druga osoba, ili stavi na raspolaganje prostoriju radi trošenja opojne droge, ili na drugi način omogući drugome trošenje opojne droge, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina.
- (6) Ako je kazneno djelo iz st. 5. ovog članka počinjeno prema djetetu, maloljetnoj, duševno bolesnoj, privremeno duševno poremećenoj osobi, nedovoljno duševno razvijenoj osobi ili prema više osoba, ili je prouzročilo teške posljedice, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (7) Opojne droge i sredstvo za njihovo pripravljanje oduzet će se.
- (8) Počinitelj kaznenog djela iz st. 1., 2., 3., 4. i 5. ovog članka koji je dragovoljno bitno pridonio otkrivanju djela sud može osloboditi kazne."

Kazneno djelo posjedovanja opojnih droga (čl. 173. st. 1. KZ)

Što se tiče kaznenopravne reakcije na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, najviše polemika u javnosti, ali i među stručnjacima, izazvalo je kazneno djelo iz čl. 173. st. 1. KZ, pa zato o tom djelu treba nešto više reći.

U stavku 1. članka 173. KZ predviđen je osnovni oblik kaznenog djela - neovlašteno posjedovanje stvari ili pripravaka koji su propisom proglašeni opojnim drogama. Ova inkriminacija uvedena je u naše kazneno zakonodavstvo još u travnju 1996., zadržana je i u novom zakonu te izazvala dvostruku reakciju. Odobravanje onih koji su smatrali da će na taj način kazneno odgovarati svi i za najmanju količinu opojne droge, pa će to u društvu imati ne samo specijalno-preventivni već i generalnopreventivni učinak, odnosno protivljenje onih koji se bave liječenjem i prevencijom ovisnosti koji su tvrdili da u opis kaznenog djela treba unijeti tzv. neznatnu količinu, jer će se u protivnom na osnovi tog propisa kažnjavati uglavnom povremeni uzimatelji opojnih droga i ovisnici, a ne i glavni organizatori u prodaji opojne droge, što će imati učinak suprotan intenciji zakonodavca.

Valja također istaknuti da je ova inkriminacija zadnjih godina dovela općenito do povećanja broja evidentiranih osoba koje su počinile kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, a to se odrazilo i na povećanje broja maloljetnih, mlađih punoljetnih i odraslih počinitelja tih kaznenih djela. Unatoč tome što hrvatski zakonodavac za razliku od nekih drugih zemalja (npr. Francuska, Luksemburg, Švicarska) nije doduše kao kazneno djelo propisao samo uzimanje opojnih droga, polazeći od načela da građanin ne može biti kažnjen ako sam sebi nanosi štetu, kako je u nas kažnjivo i samo posjedovanje stvari i pripravaka koji su proglašeni opojnim drogama, i to neovisno o svrsi zbog koje se droga posjeduje, to dovodi do toga da za to kazneno djelo može biti pozvan na kaznenu odgovornost ovisnik, ali i povremeni uzimatelj opojne droge koji je zatečen u jednokratnom ili prigodnom pušenju marihuane.

U skladu sa zakonom kažnjivo je svako posjedovanje određene opojne droge ili psihotropne stvari od nulte količine. Prema podacima Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, objekt izvršenja tog kaznenog djela u pravilu su marihuana i hašiš, a iznimno i neka od tzv. težih droga.

Nadalje, praktično iskustvo pokazuje da je više od 70% prijavljenih maloljetnih i mlađih punoljetnih osoba u trenutku kada su otkriveni u posjedu opojne droge konzumiralo marihuanu više od jedne godine te da su u ne malom broju slučajeva uz marihuanu iskušavali i druge opojne droge.

Također zabrinjava što raste broj prijavljenih osoba niže kronološke dobi od 14 i 15 godina. Često se iza jednog "jointa" zbog kojeg je prijava podnesena krije dublja problematika, ne samo kod mladih osoba već i kod njihovih obitelji.

Kazneno djelo posjedovanja opojnih droga kao najblaži oblik zlouporabe opojnih droga u ukupnom kriminalitetu vezanom za drogu svih dobnih skupina,

a to znači maloljetnih, mlađih punoljetnih i odraslih osoba, sudjeluje s oko 75%.

Prema počiniteljima tog kaznenog djela, s obzirom na propisanu kaznu zatvora do jedne godine, ocjenom svakog pojedinog slučaja moguća je u povodu odluke državnog odvjetnika o kaznenoj prijavi ili primjena načela svrhovitosti ili podnošenje sudu optužnog akta.

Kazneno djelo “preprodaje” opojnih droga (čl. 173. st. 2. KZ)

Problem kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ je u tome što u najvećem broju slučajeva kao počinitelje tog kaznenog djela nalazimo ovisnike ili povremene uzimatelje opojnih droga, kod kojih su objekt izvršenja djela bile neznatne ili male količine opojnih droga, a ta je populacija s obzirom na kaznenopravni, pa onda i svaki drugi status potpuno marginalizirana. To ćemo sada i objasniti.

Kako se fenomenologija ovog kaznenog djela nije mijenjala, radi boljeg prikaza tog djela treba spomenuti jednu analizu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske iz 1999., kada je pritvor u tim predmetima zbog dugotrajne kazne zatvora bio obliigatoran. Međutim, počiniteljima tog kaznenog djela ipak je bilo moguće izricanje uvjetne osude.

Analiza je načinjena na uzorku od ukupno 342 odrasle i 68 mlađih punoljetnih osoba, s time da je jedinica promatranja bila vrsta i količina opojne droge i to je li počinitelj kaznenog djela ovisnik ili povremeni uzimatelj opojne droge.

Iz prikupljenih podataka o kriminalitetu *odraslih osoba* (tablice 1 i 2) proizlazi da su se odrasle osobe bavile proizvodnjom, prodajom ili prerađivanjem svih vrsta droga, pri čemu prvo mjesto zauzima marihuana. Tako je kazneno djelo vezano za tu opojnu drogu počinilo oko 60% osuđenih osoba, a među njima je bilo 14% ovisnika i 40% povremenih uzimatelja te droge.

Slijedi kazneno djelo vezano uz drogu heroin koje je počinilo oko 30% osuđenih osoba, od kojih su 72% bili ovisnici, a 6% povremeni uzimatelji. Nadalje, desetina svih osuđenih osoba počinila je kazneno djelo vezano uz droge amfetamin, heptanon, hašiš, ecstasy, kokain, opijumski čaj, čajure maka, dijazepam i kokain. Među tim počiniteljima bilo je 16 ovisnika i 9 povremenih uzimatelja droge.

Konačno, svaka pojedina od 17 odraslih osuđenih osoba koja je počinila kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ kao objekt izvršenja imala je više vrsta droga, pa tako npr. marihuanu, heroin i LSD, ili marihuanu i heroin, ili marihuanu, heroin ili kokain itd. Među tim osobama bilo je dvije trećine ovisnika i povremenih uzimatelja.

Tablica 1

Vrsta opojne droge kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
Odrasle osobe (1998.)

Vrsta opojne droge	Osuđenik	
	aps.	%
Heroin	14	33,3
Marihuana	174	50,8
Amfetamin, heptanon, hašiš, ecstasy, kokain, opijumski čaj, čahure maka, dijazepam (pojedinačno)	37	10,8
Više različitih vrsta droga (istodobno)	17	4,9
U K U P N O	342	100

Tablica 2

Broj ovisnika i povremenih uzimatelja opojne droge s obzirom na objekt
izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
Odrasle osobe (1998.)

Vrsta opojne droge	Osuđenik		Ovisnik		Povremeni uzimatelj		Nije ovisnik, povremeni uzimatelj i nepoznato	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Heroin	114	100	82	72,0	7	6,0	25	22,0
Marihuana	174	100	25	14,3	69	39,6	80	46,0
Amfetamin, heptanon, hašiš, ecstasy, kokain, opijumski čaj, čahu- re maka, dijazepam (pojedinačno)	37	100	16	43,2	9	24,3	12	32,4
Više različitih vrsta droga (istodobno)	17	100	7	41,1	5	29,4	5	29,4
UKUPNO	342	100	130	38,0	90	26,3	122	35,6

Zaključno se za odrasle počinitelje kaznenog djela "preprodaje" opojnih droga može reći da je među 342 osuđenika bilo 38% ovisnika i 26,3% povremenih uzimatelja, što znači da je od ukupnog broja analiziranih slučajeva njih 64,3% bilo u doticaju s drogom radi osobne uporabe.

Što se tiče *mlađih punoljetnih osoba* koje su počinile kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ, najviše je onih, kao i kod odraslih osoba, čiji je objekt izvršenja djela bila marihuana (50%), zatim slijedi heroin (23,5%) te 19,1% osoba čiji je objekt izvršenja djela bio amfetamin, hašiš, ecstasy, opijum i valijum, dok je 7,3% mlađih punoljetnih osoba od kojih je svaka kao objekt izvršenja kaznenog djela imala istodobno više vrsta opojnih droga, pa tako marihuanu i hašiš, marihuanu i ecstasy, marihuanu i heroin itd. (tablica 3).

Tablica 3

Vrsta opojne droge kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
Mlađe punoljetne osobe (1998.)

Vrsta opojne droge	Osuđenik	
	aps.	%
Heroin	16	23,5
Marihuana	34	50,0
Amfetamin, hašiš, ecstasy, opijum, valijum (pojedinačno)	13	19,1
Više različitih vrsta droga (istodobno)	5	7,3
U K U P N O	68	100

Iz tablice 4 proizlazi da je od ukupno 68 osuđenih mlađih punoljetnih osoba 14,7% onih koje su ovisnici i 58,8% onih koje su povremeni uzimatelji. Točnije, među mlađim punoljetnim osobama jest 73,5% počinitelja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ koji su bili u doticaju s drogom radi osobne uporabe.

Tablica 4

Broj ovisnika i povremenih uzimatelja opojne droge s obzirom na objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
Mlađe punoljetne osobe (1998.)

Vrsta opojne droge	Osuđenik		Ovisnik		Povremeni uzimatelj		Nije ovisnik, povremeni uzimatelj i nepoznato	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Heroin	16	100	5	31,2	3	18,7	8	50,0
Marihuana	34	100	2		30	88,2	2	
Amfetamin, hašiš, ecstasy, opijum, valijum (pojedinačno)	13	100	1		7		5	
Više različitih vrsta droga (istodobno)	5	1					4	
U K U P N O	68	100	10	14,7	40	58,8	19	28,0

Uz već navedenu analizu analizirana je i količina svih opojnih droga od najmanje do najveće količine koje su bile objekt izvršenja tog kaznenog djela, pa i ovisnika i povremenih uzimatelja. Zbog velike količine materijala, a malo prostora, ovom članku prilažemo samo tablice koje se odnose na odrasle osobe i opojnu drogu heroin. Iz tih se pokazatelja vidi da su ovisnici trgovali neznatnim ili malim količinama opojne droge heroin, dok oni koji to nisu bili, trgovali su većim ili velikim količinama, što znači da su djelovali iz profitabilnih razloga. (Prilog I)

Ta cjelokupna analiza potvrđuje praktičnog iskustva da se kod kaznenog djela iz čl. 192. st. 2. KZ radi u najvećem broju slučajeva o tzv. ovisničkom kriminalitetu, što se posebno odnosi na opojnu drogu heroin. Upravo vezano za tu drogu vrlo često u praksi nalazimo slučajeve da ovisnik prodaje opojnu drogu ovisniku, i to u neznatnoj količini (jednokratnu dozu ili dnevnu dozu), a prema njemu s obzirom na propisanu kaznu zatvora do dvanaest godina nije moguće primijeniti mjere rehabilitacije, pa ni onda kada je prvi put uhvaćen u činjenju djela, već se može izreći samo kazna zatvora.

STANJE I KRETANJE KRIMINALITETA VEZANOG ZA ZLOUPORABU OPOJNIH DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Radi stvarnog uvida u kaznenopravnu problematiku vezanu za zlouporabu opojnih droga potrebno je prikazati stanje i kretanje te pojave u Republici Hrvatskoj kroz više godina.

Kako Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, čijim statističkim podacima raspoložemo, prati posebno kriminalitet vezan za drogu odraslih (osobe od navršene 21. godine života), mlađih punoljetnih (osobe od navršene 18. do navršene 21. godine života) i maloljetnih osoba (osobe od navršene 14. do navršene 18. godine života), prikazat ćemo tu pojavu s obzirom na sve te tri dobne skupine.

Statistički podaci, točnije verižni indeks u tablici 5 pokazuje na kontinuirani porast broja počinitelja kaznenog djela zlouporabe opojnih droga kako kod odraslih, tako i kod mlađih punoljetnih i maloljetnih osoba.

Tablica 5

Prijavljene osobe za kazneno djelo iz čl. 173. KZ u Republici Hrvatskoj

	Odrasle osobe		Mlađe punoljetne osobe		Maloljetnici	
	aps.	ver. ind.	aps.	ver. ind.	aps.	ver. ind.
1998.	2.924	132	1.177	178	386	201
1999.	3.522	120	1.732	147	624	161
2000.	3.415	96	1.972	113	843	135
2001.	3.923	114	2.263	114	1.216	144
2002.	4.306	109	2.336	103	977	80

Tablica 6 pruža uvid u strukturu ove vrste kriminaliteta.

Iz podataka u tablici vidi se da kazneno djelo iz čl. 173. st. 1. KZ u ukupnom kriminalitetu svih dobnih skupina sudjeluje s oko 75%. Po broju prijavljenih slijedi kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ te iz čl. 173. st. 5. KZ.

Tablica 6

Struktura kriminaliteta vezanog za zlouporabu
opojnih droga iz čl. 173. KZ (2000.)

Kazneno djelo	Odrasle osobe		Mlađe punoljetne osobe		Maloljetnici	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Posjedovanje opojne droge (čl. 173. st. 1.)	3.266	75,8	1.865	79,8	746	76,3
Preprodaja i dr. (čl. 173. st. 2.)	703	16,3	277	11,8	153	15,6
Udruživanje (čl. 173. st. 3.)	91	2,1	22	0,9	1	0,1
Neovlašteno pravljenje, uporaba opreme i dr. (čl. 173. st. 4.)	8	0,2	2	0,1		
Davanje droge drugome na uporabu (čl. 173. st. 5.)	192	4,4	102	4,4	26	2,6
Davanje droge djetetu, maloljetnoj osobi i dr. (čl. 173. st. 6.)	46	1,1	68	2,9	51	5,2
UKUPNO	4.306	100	2.336	100	977	100

Što se tiče udruženog djelovanja iz čl. 173. st. 3. KZ, to kazneno djelo najteže je otkriti, ali i dokazati udruživanje, pa je ono zato po broju prijavljenih tek na četvrtom mjestu i zastupljeno relativno malim apsolutnim brojevima.

KAZNENOPRAVNA REAKCIJA NA KAZNENO DJELO ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA U PRAKSI

U Republici Hrvatskoj u pravilu važi načelo legaliteta pokretanja kaznenog postupka, a pod uvjetima propisanim zakonom - načelo svrhovitosti - postoje iznimke od tog načela. Kada državni odvjetnik ocijeni da nema mjesta primjeni tog instituta, pokrenut će pred sudom kazneni postupak.

Kaznenopravna reakcija na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga u Republici Hrvatskoj u državnoodvjetničkoj i sudskoj praksi zasniva se na

represivnom odnosno rehabilitacijskom pristupu. Ta dva pristupa prikazat ćemo za 2002. godinu s obzirom na odrasle, mlađe punoljetne i maloljetne osobe.

Odrasle osobe

Odlučivanje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti (čl. 175. ZKP). Propis čl. 175. ZKP određuje da državni odvjetnik može odgoditi započinjanje kazneno progona ako je kaznena prijava podnesena za kaznenog djelo za koje je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine, a djelo je nižeg stupnja krivnje kod kojeg razmjeri štetnih posljedica ne nalažu javni probitak kaznenog progona. Odluku o odgodi početka kaznenog progona državni odvjetnik može donijeti samo uz privolu osumnjičenika i njegovu pripravnost da se podvrgne odvikavanju od droge ili drugih ovisnosti sukladno posebnim propisima.

Riječ je o novom procesnom institutu čija je svrha da se ograniči kazneni progon prema počiniteljima kaznenih djela povremenim uzimateljima ili ovisnicima opojnih droga po načelu "pomoć umjesto kazne". Riječ je, dakle, o depenalizaciji kaznenog djela zlouporabe opojnih droga.

Taj propis državni odvjetnik može prema punoljetnim osobama zbog propisane kazne zatvora kao uvjeta primijeniti samo za kazneno djelo iz čl. 173. st. 1. KZ.

U razdoblju od 2000. do 2002. državna su odvjetništva načelo svrhovitosti primijenila prema odraslim osobama u nešto više od 10% svih državnoodvjetničkih odluka (tablica 7).

Tablica 7

Primjena načela svrhovitosti (čl. 175. ZKP) Odrasle osobe

	Ukupno odluka u povodu prijave		Od toga svrhovitost	
	aps.	%	aps.	%
2000.	3.135	100	445	14,1
2001.	3.323	100	472	14,2
2002.	3.763	100	284	7,5
UKUPNO	10.221	100	1.201	11,7

Primjena tog propisa, kako se vidi iz podataka, nije se nažalost afirmirala u državnoodvjetničkoj praksi jer ni samim Zakonom o kaznenom postupku, ali ni podzakonskim propisima na koje bi upućivao taj zakon nije određeno koje bi tijelo ili profesionalna služba trebali biti posrednici između državnog odvjetnika i centra za prevenciju ovisnosti i nadzirati provođenje obveze da se osumnjičenik podvrgne postupku odvikavanja od droge. Naime, državni odvjetnik koji bi trebao najprije obaviti razgovor s osumnjičenikom po svojoj struci nije kvalificiran da ga raznim metodama “uvjeravanja” najprije privoli na posebnu obvezu, a da je onda još i nadzire.

Sankcije i mjere. Tijekom 2002. za sve modalitete kaznenog djela iz čl. 173. KZ izrečene su sankcije prema 2.747 odraslih osoba (tablica 8).

Tablica 8

Sankcije i mjere - odrasle osobe
2002.

Kazneno djelo	Zatvor		Novčana kazna		Uvjetna osuda		Sudska opomena		Mjere čl. 446. ZKP		UKUPNO	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Posjedovanje opojne droge (čl. 173. st. 1.)	85	3,8	528	23,7	1.235	55,6	149	6,7	224	10,0	2.221	100
Preprodaja i dr. (čl. 173. st. 2.)	300	83,7	2	0,5	56	15,6					358	100
Udruživanje (čl. 173. st. 3.)	27	96,4			1						28	100
Neovlašteno pravljenje, uporaba opreme i dr. (čl. 173. st. 4.)					2						2	100
Davanje droge drugome na uporabu (čl. 173. st. 5.)	8	6,7			109	92,3	1				118	100
Davanje droge djetetu, maloljetnoj osobi i dr. (čl. 173. st. 6.)	4	20,0			16	80,0					20	100
UKUPNO	424	15,4	530	19,3	1.419	51,6	150	5,4	224	8,1	2.747	100

U relativno najvećem broju slučajeva izrečena je uvjetna osuda (51,6%), slijedi novčana kazna (19,3%) a kazna zatvora izrečena je prema 15,4% osuđenih osoba.

Visok postotak uvjetnih osuda proizlazi iz činjenice što se najveći broj osuđujućih presuda odnosi na propis čl. 173. st. 1. KZ, za koje je djelo propisana novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

Što se tiče kazne zatvora, ona je u najvećem broju slučajeva izrečena za kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ i kazneno djelo iz čl. 173. st. 3. KZ, budući da za ta kaznena djela s obzirom na propisane kazne zatvora i nije moguće izreći drugu sankciju. Stoga se i uvjetna osuda izrečena za kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ, koje je također predmet ove analize, odnosi na kaznena djela koja su počinjena prije stupanja na snagu izmjene Kaznenog zakona u prosincu 2000., kada je umjesto kazne zatvora od jedne do deset godina i kazne dugotrajnog zatvora propisana kazna zatvora od jedne do dvanaest godina.

Mlađe punoljetne osobe

Odlučivanje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti (čl. 175. ZKP i čl. 63. i 64. ZSM). Prema mlađim punoljetnim osobama državni odvjetnik u povodu odluke o kaznenoj prijavi primjenjuje propis čl. 175. ZKP na isti način kako je to opisano za odrasle osobe. Međutim, u znatno većem broju slučajeva primjenjuje propise čl. 63. i 64. Zakona o sudovima za mladež koji se inače primjenjuju prema maloljetnicima. Kako će o primjeni maloljetničkih propisa biti više riječi kod prikaza kaznenopravne reakcije na maloljetnički kriminalitet vezan za drogu, primjenu tih propisa na ovom mjestu nećemo posebno opisivati.

Iz statističkih pokazatelja o primjeni načela svrhovitosti prema ovoj dobnoj skupini proizlazi da je to načelo u trogodišnjem razdoblju primijenjeno prema 43,5% osoba uz posebnu obvezu odvikavanja od droge ili bez nje (tablica 9).

Tablica 9

Primjena načela svrhovitosti (čl. 175. ZKP, čl. 63. i 64. ZSM)
Mlađe punoljetne osobe

	Ukupno odluka u povodu prijave		Od toga svrhovitost	
	aps.	%	aps.	%
2000.	1.673	100	770	46,0
2001.	1.728	100	671	38,8
2002.	2.075	100	942	45,3
UKUPNO	5.476	100	2.383	43,5

Sankcije i mjere. Tijekom 2002. godine prema 747 mlađih punoljetnih osoba izrečene su sankcije i mjere (tablica 10).

Tablica 10

Sankcije i mjere - mlađe punoljetne osobe
2002.

Kazneno djelo	Zatvor		Novčana kazna		Uvjetna osuda		Sudska opomena		Mjere čl. 446. ZKP		Maloljetnička sankcija		UKUPNO	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Posjedovanje opojne droge (čl. 173. st. 1.)	11	2,0	38	7,2	301	57,2	49	9,3	1		126	23,9	526	100
Preprodaja i dr. (čl. 173. st. 2.)	52	36,6			11	7,7					79	5,6	142	100
Udruživanje (čl. 173. st. 3.)	1												1	
Neovlašteno pravljenje, uporaba opreme i dr. (čl. 173. st. 4.)														
Davanje droge drugome na uporabu (čl. 173. st. 5.)	2	4,0			31	63,2	1				15	30,6	49	100
Davanje droge djetetu, maloljetnoj osobi i dr. (čl. 173. st. 6.)	1				17	58,6	1				10	34,4	29	100
UKUPNO	67	8,9	38	5,0	360	48,1	51	6,8	1		230	30,7	747	100

U najvećem broju slučajeva izrečena je uvjetna osuda (48,1%), dok je kazna zatvora izrečena u 8,9% slučajeva. Najviše kazne zatvora u apsolutnim i relativnim brojevima izrečeno je, kao i kod odraslih osoba, za kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ.

Maloljetnici

Primjena načela svrhovitosti (čl. 63. ZSM). Propis čl. 63. Zakona o sudovima za mladež propisuje da za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju do pet godina ili novčana kazna državni odvjetnik može odlučiti da ne zahtijeva pokretanje kaznenog postupka, iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo, ako smatra da ne bi bilo svrhovito da se vodi postupak prema maloljetniku s obzirom na narav kaznenog djela i okolnosti u kojima je djelo počinjeno, prijašnji život maloljetnika i njegova osobna svojstva. U tom slučaju ako stručni suradnik - socijalni pedagog ili socijalni radnik u državnom odvjetništvu - utvrdi da je riječ o maloljetniku koji je samo eksperimentirao s opojnom drogom, državni odvjetnik neće pokrenuti kazneni postupak prema tom maloljetniku, već će eventualno u skladu s propisom čl. 51. ZSM o počinjenom kaznenom djelu obavijestiti centar za socijalnu skrb radi poduzimanja mjera obiteljskopravne zaštite i upućivanja maloljetnika u savjetovalište.

Takvu odluku državni odvjetnik u skladu s citiranim propisom može donijeti za mlađu punoljetnu osobu.

Primjena načela svrhovitosti (čl. 64. ZSM). Slično kao i za punoljetne osobe odredba čl. 64. ZSM određuje da državni odvjetnik može pod uvjetima iz čl. 63. ZSM odluku o nepokretanju postupka uvjetovati spremnošću maloljetnika da se podvrgne postupku odvikavanja od droge i drugih ovisnosti.

Primjena te obveze te sam rad s maloljetnikom iziskuje velik angažman stručnog suradnika - socijalnog pedagoga i socijalnog radnika u državnom odvjetništvu, ali i stručnog djelatnika u centru za socijalnu skrb kao posrednika odnosno terapeuta u centru za prevenciju ovisnosti.

Ta se posebna obveza nalaže u slučaju kaznenog djela posjedovanja opojne droge iz čl. 173. st. 1. KZ odnosno davanja droge drugome na uporabu iz čl. 173. st. 5. KZ, i to bez obzira na količinu opojne droge koja je bila objekt izvršenja tih kaznenih djela. U slučajevima kada se radi o većoj količini droge, maloljetniku se uz posebnu obvezu da se podvrgne postupku odvikavanja od droge obično nalaže još i posebna obveza da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja. Hoće li maloljetniku biti naložena i ta obveza, ovisi o dnevnim aktivnostima koje maloljetnik ima (školovanje, zaposlenje, sportski treninzi ili neke druge izvanškolske obveze) i o vrsti i učestalosti konzumiranja opojnih droga. Ako je riječ o maloljetniku koji već dulje vrijeme često konzumira marihuanu ili o maloljetniku koji je ovisan o drugim vrstama droga, ne može se očekivati da bi obveza humanitarnog rada ostvarila odgojne svrhe.

Promatrajući kaznene prijave vidi se da su maloljetnici najčešće prijavljivani za posjedovanje manjih količina droge (1 joint ili do 3 grama marihuane ili 1-2 tablete ecstasyja).

Postupanje stručnog suradnika - socijalnog pedagoga ili socijalnog radnika u državnom odvjetništvu odvija se na dvije razine.

- Kada se ocijeni da je potreban kraći tretman u centru za prevenciju ovisnosti, maloljetnik se poslije razgovora u državnom odvjetništvu, nakon što je potpisao izjavu o pristanku, upućuje posebnom uputnicom u centar za prevenciju ovisnosti. Takvo postupanje u dosadašnjoj praksi traje jedan do dva mjeseca. Unutar tog vremena prijavljena osoba obavi nekoliko razgovora sa stručnjacima za droge uz stalan nadzor i kontrolu stručnog suradnika državnog odvjetnika, a kaznena se prijava potom rješava donošenjem rješenja o nepokretanju kaznenog postupka. Na takvo postupanje državni se odvjetnici odlučuju zbog vrlo velikog broja takvih predmeta i bržeg postupanja, dakle osoba se "kratkim putem" upućuje u centar za prevenciju i prati uz obvezne kontrole urina.

- U složenijim slučajevima kada mlada osoba već duže vrijeme konzumira droge, uz poremećene obiteljske odnose (najčešće poremećaj komunikacije) te osobni neuspjeh mlade osobe i druge rizične čimbenike, stručni suradnik odnosno državni odvjetnik odlučuje se za postupak posredovanja u nadležnom centru za socijalnu skrb. Prethodno maloljetnika i njegove roditelje upoznaje s tijekom provedbe posebne obveze te posljedicama njezina neizvršavanja. Izjavu o pristanku maloljetnik potpisuje u državnom odvjetništvu, a zatim se zahtjev za posredovanjem upućuje centru za socijalnu skrb. Rok trajanja te obveze je individualan - ovisi o svakom pojedinom slučaju, a prema dosadašnjim iskustvima od stavljanja zahtjeva za posredovanjem do izvješća centra za socijalnu skrb u prosjeku prođe 4 - 6 mjeseci. Prema stavu državnog odvjetništva obveza ne bi trebala trajati više od 3 mjeseca, osim u iznimnim slučajevima. Nekad se trajanje te obveze produžji zbog praznika, blagdana, obveza počinitelja i drugo. Treba nepomenuti da je državni odvjetnik u svim slučajevima vezanim za zlouporabu opojne droge vrlo fleksibilan kako bi se maloljetnik spriječio u daljnjem uzimanju droge.

Stav mlade osobe bitan je u smislu prihvaćanja tretmana i odlaska na nj, no ovdje se ne može govoriti o kajanju ili krivnji kao kod drugih kaznenih djela, već više o stavu maloljetnika prema konzumiranju sredstava ovisnosti. Osobne i obiteljske prilike pri nalaganju te posebne obveze mogu biti sređene, što je često slučaj, a konzumiranje sredstava ovisnosti znak je da nešto nije u redu i da mlada osoba treba pomoć.

U nekim slučajevima ta se obveza nalagala i ovisnicima o težim drogama koji ne odbijaju liječenje, a praćenje državnog odvjetnika daje im snagu i motiv da izvrše posebnu obvezu i da ustraju u njoj.

Može se reći da je posebna obveza odvikavanja maloljetnika od droge u državnim odvjetništvima jedna od najuređenijih posebnih obveza u smislu provođenja s točno utvrđenim pravilima postupanja. (Prilozi II, III i IV)

Na isti se način propis čl. 64. ZSM primjenjuje i prema mlađim punoljetnim osobama.

Uvid u primjenu načela svrhovitosti prema maloljetnicima pruža tablica 11.

Tablica 11

Primjena načela svrhovitosti (čl. 63. i 64. ZSM)
Maloljetnici

	Ukupno odluka u povodu prijave		Od toga svrhovitost	
	aps.	%	aps.	%
2000.	680	100	332	48,8
2001.	924	100	438	47,4
2002.	990	100	569	57,5
UKUPNO	2.594	100	1.339	51,6

Iz navedenih pokazatelja proizlazi da je u trogodišnjem razdoblju načelo svrhovitosti s posebnom obvezom odvikavanja od droge ili bez te obveze primijenjeno prema 51,6% maloljetnika, što s obzirom na složenost postupanja nije zanemarivo.

Tablica 12 daje uvid u vrstu sankcija izrečenih maloljetnicima za kazneno djelo iz čl. 173. KZ.

Tablica 12

Sankcije - maloljetnici
2002.

	Maloljetnički zatvor		Pridržaj maloljetnič- kog zatvora		Odgojna mjera		UKUPNO	
	aps.	%	aps.	%	aps.	%	aps.	%
Posjedovanje opojne droge (čl. 173. st. 1.)					153 100		153 100	
Preprodaja (čl. 173. st. 2.)	1		8 10,2		69 88,4		78 100	
Udruživanje (čl. 173. st. 3.)					4		4 100	
Neovlašteno pravljenje, uporaba opreme i dr. (čl. 173. st. 4.)								
Davanje droge drugome na uporabu (čl. 173. st. 5.)			1		3		4 100	
Davanje droge djetetu, maloljetnoj osobi i dr. (čl. 173. st. 6.)			1		27 96,4		28 100	
UKUPNO	1		10 3,7		254 95,1		267 100	

Tijekom 2002. sankcije su izrečene prema 267 maloljetnika. Samo u jednom slučaju za kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ izrečena je kazna maloljetničkog zatvora, dok je u svega 3,7% slučajeva izrečen pridržaj maloljetničkog zatvora. Odgojne mjere izrečene su prema 95,1% maloljetnika. U pravilu je riječ o odgojnoj mjeri podvrgavanja maloljetnika postupku odvikavanja od droge ili o toj mjeri uz posebnu obvezu da obavi neki humanitarni rad odnosno odgojnoj mjeri pojačane brige i nadzora uz posebnu obvezu da se podvrgne postupku odvikavanja od droge.

KAKVA BI TREBALA BITI KAZNENOPRAVNA REAKCIJA NA KAZNENO DJELO ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA U REPUBLICI HRVATSKOJ

U javnosti su često izrečene tvrdnje da sve osobe koje počine kazneno djelo zlouporabe opojnih droga “završavaju u zatvoru”.

Analizirajući navedene statističke pokazatelje o reakciji državnog odvjetnika na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga, vidi se da takve tvrdnje nisu točne. Naime, postoje velike razlike u postupanju odnosno odlukama državnog odvjetnika i suda prema počiniteljima ovog kaznenog djela, kako s obzirom na dob počinitelja, tako i s obzirom na modalitete izvršenja djela. Prema maloljetnim i mlađim punoljetim počiniteljima prijavljenima za posjedovanje opojne droge (čl. 173. st. 1. KZ) u velikoj mjeri predmeti se rješavaju u neformalnom kaznenom postupku uz primjenu posebne obveze odvikavanja od droge.

Što se tiče sudskih odluka, ako kazneno djelo zlouporabe opojnih droga gledamo u cjelini, sudovi su u najvećem broju slučajeva izrekli uvjetnu osudu, zatim slijedi novčana kazna i kazna zatvora. Taj je redoslijed izmijenjen kod mlađih punoljetnih osoba, budući da one u većini slučajeva nisu zaposlene i ne mogu platiti novčanu kaznu, pa je ta kazna na trećem mjestu.

Maloljetnicima su u najvećem broju slučajeva izrečene odgojne mjere.

Na primjenu uvjetne osude treba se, međutim, malo i kritički osvrnuti. Sama uvjetna osuda, što je često, izrečena osobi koja je ovisnik ili povremeni uzimatelj opojne droge nije dovoljna da počinitelja djela spriječi u daljnjem uzimanju opojne droge i počinjenju kaznenih djela. Iz tog razloga državni bi odvjetnici trebali pozivom na propis čl. 70. i čl. 71. KZ predlagati, a sudovi izricati *uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom uz posebnu obvezu, ili bez nje, da se počinitelj kaznenog djela podvrgne liječenju koje je nužno radi otklanjanja duševnih smetnji koje mogu poticajno djelovati na počinjenje novog kaznenog djela, kako bi se osoba pomoću raznih mjera pomoći, zaštite i nadzora odvratila od ponovnog počinjenja istog kaznenog djela.*

To jednako vrijedi i za pridržaj maloljetničkog zatvora kao sankciju maloljetničkog kaznenog prava koja se može primijeniti prema maloljetnim,

ali i prema mlađim punoljetnim osobama. Sama ta sankcija bez posebne obveze da se maloljetnik podvrgne postupku odvikavanja od droge ili još nekih drugih odgojnih mjera neće dati rezultata.

Valja naglasiti da je uvjetnu osudu sa zaštitnim nadzorom i pridržaj maloljetničkog zatvora uz pojedine odgojne mjere kao alternativne sankcije posebno važno primijeniti prema počiniteljima koji su kazneno djelo počinili prvi put, koji već duže vrijeme konzumiraju opojnu drogu ili su već postali ovisnici.

Kada govorimo o sankcijama za kaznena djela zlouporabe opojnih droga općenito, valja reći da pri izboru sankcije, kao i za ostala kaznena djela, vrijede opća pravila o izboru sankcije. Međutim, s obzirom na to da je ipak riječ o specifičnom kaznenom djelu, sankcija mora imati "jače specijalpreventivno djelovanje" nego prema počiniteljima drugih kaznenih djela. To znači da je svrha sankcije s jedne strane utjecaj na počinitelja da prestane sa zlouporabom opojnih droga, a s druge strane da iz tog razloga bude spriječen u budućem činjenju kaznenih djela vezanih uz droge na posredan ili neposredan način.

Iz svih navedenih razloga pri izboru sankcije treba imati na umu niz okolnosti i kriterija koji bitno utječu na izbor i vrstu sankcije i njezino trajanje. Te okolnosti jesu: **dob; ovisnost o drogi; bolest; prijašnje kažnjavanje za istovrsno kazneno djelo; konkretne okolnosti počinjenja kaznenog djela** (škola, bolnica, športski tereni, mjesta na kojima se nalaze mladi); **motiv počinjenja kaznenog djela** (eksperimentator, povremeni ili rekreativni uzimatelj opojnih droga ili povremeni uzimatelj koji je zbog droge već prije došao u sukob sa zakonom i ima socijalne, finacijske i druge probleme iako još nije razvio ovisnost o drogi, zatim ovisnik i konačno osoba koja nije ovisnik ni povremeni uzimatelj već trgovac drogom), **vrsta i opasnost od droge** (tzv. "meka", "tvrda", "čista" i "nečista", droga visokog postotnog djelovanja itd.); **ponašanje nakon počinjenja kaznenog djela** (priznanje, spremnost da prihvati i shvati koja je opasnost od budućeg konzumiranja opojne droge, spremnost za terapiju odnosno ravnodušnost ili nemogućnost počinitelja da shvati u kojoj se opasnosti zbog uzimanja opojnih droga nalazi).

ZAKLJUČNO - KRITIČKI OSVRT NA ZAKONODAVNA RJEŠENJA KAZNENOG DJELA ZLOUPORABE OPOJNIH DROGA

Iz spomenutih statističkih pokazatelja o stanju i kretanju kriminaliteta vezanog za zlouporabu opojnih droga proizlazi da je u ukupnom kriminalitetu najviše prijavljenih za kazneno djelo iz čl. 173. st. 1. KZ, a onda po broju prijavljenih slijedi kazneno djelo iz čl. 173. st. 2. KZ.

Govoriti o fenomenologiji tih kaznenih djela i kaznenopravnoj reakciji na ta djela, što smo već učinili, ne čini nam se dovršenim poslom ako se kritički

ne osvrnemo na izmjenu tih propisa sukladno Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN, 111/03), koji stupa na snagu 1. prosinca 2003.

Što se tiče *kaznenog djela posjedovanja opojnih droga*, već smo naprijed opisali rad državnih odvjetništava u tim kaznenim predmetima. Valja još reći da su državna odvjetništava u Republici Hrvatskoj u šest godina primjene novog kaznenog zakonodavstva u suradnji s centrima za socijanu skrb i centrima za prevenciju ovisnosti u potpunosti uskladila rad na tim predmetima, načinila protokole postupanja i obrasce, nastojeći posebno mlade osobe odvratiti od zlouporabe opojnih droga. Bio je to ogroman, ali u najvećem dijelu dobro obavljen posao. Kako posjedovanje opojne droge za vlastitu uporabu od 1. prosinca 2003. prelazi u zonu prekršaja, državni odvjetnici u tim predmetima više neće postupati.

Upravo tijekom pisanja ovog članka objavljen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o suzbijanju zlouporabe opojnih droga (NN 163/03) prema kojem se počinitelju prekršaja koji posjeduje opojnu drogu i ovisnik je o opojnoj drogi ili povremeni uzimatelj opojne droge uz novčanu kaznu može izreći i zaštitna mjera obveznog liječenja u zdravstvenoj ustanovi ili zaštitna mjera odvikavanja od ovisnosti u ustanovi socijalne skrbi ili nekoj drugoj sličnoj ustanovi. Novčana kazna izrečena za prekršaj neće se izvršiti ako zaštitna mjera bude uredno izvršena.

Zakonodavac je nadalje propisao da se istim osobama koje su prekršaj učinile prvi put zaštitna mjera obveznog liječenja u zdravstvenoj ustanovi ili odvikavanja od ovisnosti može izreći i kao samostalna sankcija.

S obzirom na takva zakonodavna rješenja, jedini je zaključak da je riječ o dobro uređenom registru sankcija kojima je isključiv cilj preventivno djelovanje. Pitanje je, međutim, tko će kontrolirati izvršavanje zaštitnih mjera, pa to iziskuje hitno donošenje zakona o izvršavanju tih sankcija.

Analiza *kaznenog djela preprodaje opojne droge iz čl. 173. st. 2. KZ* po vrsti i količini opojne droge pokazala je da su počinitelji tog kaznenog djela kad je objekt izvršenja neznatna ili mala količina opojne droge u najvećem broju slučajeva ovisnici ili povremeni uzimatelji opojne droge. Tek kada se radi o većim ili velikim količinama, počinitelji su djelovali iz profitabilnih razloga. Prema toj grupi kaznenih djela sudovi bi svakako trebali imati represivni pristup i za ta djela izricati primjerene kazne zatvora.

Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona izmijenjena je odredba stavka 1. članka 173. KZ na način da za kazneno djelo odgovara počinitelj koji *“neovlašteno radi prodaje ili stavljanja u promet ili na drugi način posjeduje stvari ili druge pripravke koji su propisom proglašeni opojnim drogama”* te propisana kazna zatvora od jedne do dvanaest godina.

Citirana inkriminacija *“izvučena je”* iz sada važećeg stavka 2. članka 173. KZ, s time da je za ovo kazneno djelo prema noveli propisana kazna zatvora od tri do petnaest godina.

S obzirom na takav raspon propisanih kazni zatvora, sud može počiniteljima tih kaznenih djela izreći, kao uostalom i prema sada važećem Zakonu, samo kaznu zatvora. To čak i onda kada je, primjerice, riječ o ovisniku koji je radi prodaje posjedovao ili je drugom ovisniku prodao npr. 0,2 grama heroina i koji je prvi put prijavljen za počinjeno kazneno djelo.

Iz tog razloga važeće i ovako izmijenjene odredbe suprotne su uvodno spomenutim međunarodnim standardima i pristupu počiniteljima kaznenog djela zlouporabe opojnih droga, budući da onemogućuju bilo kakav rehabilitacijski pristup.

Bilo bi dobro da je zakonodavac barem u prijelaznom razdoblju ostavio neizmijenjen propis stavka 2. članka 173. KZ te za počinitelje ovog kaznenog djela propisao kaznu zatvora od jedne do deset godina. To bi omogućilo individualni pristup svakom počinitelju tog kaznenog djela te izricanje uvjetne osude uz zaštitni nadzor i posebne obveze.

Ne stoji prigovor onih koji tvrde da bi nižom propisanom kaznom zatvora bila smanjena mogućnost izricanja dulje kazne zatvora onima koji nisu ovisnici i koji to kazneno djelo čine iz profitabilnih razloga. Sudac bi pravom "dileru" mogao i nadalje izreći kaznu zatvora u granicama do deset godina, uvažavajući sve okolnosti i kriterije vezane za izbor takve sankcije. Osim toga, u praksi sudova kazne zatvora izrečene "dilerima" koji nisu ovisnici u pravilu su ionako bliže donjoj nego gornjoj granici sada propisane kazne zatvora.

Druga mogućnost bila bi da se u stavak 2. unijela tzv. "neznatna količina", koju bi utvrdilo nadležno ministarstvo i čija bi granična vrijednost određivala blaže i teže kazneno djelo, a onda i mogućnost alternativnog pristupa počinitelju djela.

Na opisani način još uvijek ne bismo uskladili naše zakonodavstvo s međunarodnim preporukama, ali bi i to već bio velik iskorak.

S obzirom na navedena zakonodavna rješenja u Kaznenom zakonu, proizlazi da je zakonodavac propisivanjem novih zaštitnih mjera u Zakonu o suzbijanju zlouporabe opojnih droga otišao daleko ispred Kaznenog zakona. Po mišljenju struke, ali i prema svim međunarodnim preporukama, zatvorska kazna za počinitelje kaznenog djela zlouporabe opojnih droga - ovisnike i povremene uzimatelje opojnih droga - nije rješenje. Jer, jednom je netko od poznatih pravnih stručnjaka rekao: "Bolesni i umirući ne spadaju u nadležnost pravnika, već u nadležnost liječnika i medicinskog osoblja. Kazna i supstitucijska sredstva ne mogu riješiti životne probleme ovisnika, već to mogu učiniti samo poduzete socijalne mjere. Nije problem u drogi, već u čovjeku".

Samo takav pristup znači smanjenje ili barem održavanje broja počinitelja kaznenog djela zlouporabe opojnih droga na istoj razini.

PRILOG I

Količina heroina kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
odrasle osobe (1998.)

Redni broj	Količina	Povremeni uzimatelji	Ovisnik	Nije ovisnik, nije povremeni uzimatelj, nepoznato
1.	trag	–	1	–
2.	trag	–	1	–
3.	2 piza	–	1	–
4.	2 doze	–	1	–
5.	3 doze	–	1	–
6.	8 doza	–	1	–
7.	9 doza	–	1	–
8.	10 doza	–	1	–
9.	20 doza	1	–	–
10.	20 doza	–	1	–
11.	50 doza	1	–	–
12.	9 paketića	–	–	1
13.	0,08 g	–	1	–
14.	0,12 g	–	1	–
15.	0,12 g	–	1	–
16.	0,14 g	–	1	–
17.	0,19 g	–	1	–
18.	0,20 g	1	–	–
19.	0,20 g	–	1	–
20.	0,20 g	–	1	–
21.	0,20 g	–	1	–
22.	0,20 g	–	1	–
23.	0,20 g	–	1	–
24.	0,20 g	–	1	–
25.	0,20 g	–	1	–
26.	0,20 g	–	1	–
27.	0,20 g	–	1	–
28.	0,27 g	–	1	–

PRILOG I, str. 2.

Količina heroina kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
odrasle osobe (1998.)

Redni broj	Količina	Povremeni uzimatelji	Ovisnik	Nije ovisnik, nije povremeni uzimatelj, nepoznato
29.	0,3 g	–	1	–
30.	0,3 g	–	1	–
31.	0,3 g	–	1	–
32.	0,3 g	–	1	–
33.	0,33 g	–	1	–
34.	0,41 g	–	1	–
35.	0,44 g	–	1	–
36.	0,5 g	–	1	–
37.	0,5 g	–	1	–
38.	0,5 g	–	1	–
39.	0,6 g	–	–	1
40.	0,6 g	–	1	–
41.	0,8 g	–	1	–
42.	0,9 g	–	1	–
43.	1 g	–	–	1
44.	1 g	–	1	–
45.	1 g	–	1	–
46.	1 g	–	1	–
47.	1 g	–	1	–
48.	1,08 g	–	1	–
49.	1,11 g	–	1	–
50.	1,19 g	–	1	–
51.	1,28 g	–	1	–
52.	1,35 g	–	1	–
53.	1,45 g	–	1	–
54.	1,5 g	–	1	–
55.	1,5 g	–	1	–
56.	1,7 g	–	1	–
57.	1,77 g	1	–	–

PRILOG I, str. 3.

Količina heroina kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
odrasle osobe (1998.)

Redni broj	Količina	Povremeni uzimatelji	Ovisnik	Nije ovisnik, nije povremeni uzimatelj, nepoznato
58.	1,79 g	–	1	–
59.	1,93 g	–	1	–
60.	2 g	–	1	–
61.	2 g	–	1	–
62.	2,1 g	–	1	–
63.	2,23 g	–	1	–
64.	2,38 g	–	1	–
65.	2,4 g	–	1	–
66.	2,97 g	–	1	–
67.	3 g	–	1	–
68.	3,54 g	–	1	–
69.	3,92 g	–	1	–
70.	4 g	–	1	–
71.	4,03 g	1	–	–
72.	4,50 g	–	1	–
73.	4,81 g	–	1	–
74.	5,8 g	–	1	–
75.	6 g	–	1	–
76.	7,32 g	–	–	1
77.	7,96 g	–	1	–
78.	8,14 g	–	1	–
79.	8,14 g	–	1	–
80.	9,71 g	–	1	–
81.	9,83 g	–	1	–
82.	10,00 g	–	1	–
83.	10,00 g	–	1	–
84.	10,23 g	–	1	–
85.	11 g	–	1	–
86.	12,5 g	–	–	1

PRILOG I, str. 4.

Količina heroina kao objekt izvršenja kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. KZ
odrasle osobe (1998.)

Redni broj	Količina	Povremeni uzimatelji	Ovisnik	Nije ovisnik, nije povremeni uzimatelj, nepoznato
87.	12,6 g	—	1	—
88.	13,66 g	—	1	—
89.	15,18 g	—	1	—
90.	17,85 g	—	—	1
91.	21,93 g	—	1	—
92.	33,29 g	—	—	1
93.	34,89 g	—	1	—
94.	36,56 g	—	1	—
95.	39,6 g	1	—	—
96.	42,2 g	—	1	—
97.	45,93 g	—	1	—
98.	50 g	1	—	—
99.	63,07 g	—	—	1
100.	64,36 g	—	1	—
101.	65,52 g	—	—	1
102.	68,73 g	1	—	—
103.	73,14 g	—	1	—
104.	84,97 g	—	—	1
105.	112,51 g	—	—	1
106.	113,20 g	—	—	1
107.	126,06 g	—	—	1
108.	270,38 g	—	—	1
109.	480,60 g	—	—	1
110.	522,98 g	—	—	1
111.	985,38 g	—	—	1
112.	985,97 g	—	—	1
113.	1.024,37 g	—	—	1
114.	37.181,86 g	—	—	1
—	Ukupno	8	86	20

PRILOG II

Postupak izvršavanja posebne obveze da se maloljetnik podvrgne postupku odvikavanja od droge (čl. 64. Zakona o sudovima za mladež)

1.

Razgovor stručnog suradnika: socijalnog pedagoga, defektologa ili socijalnog radnika u državnom odvjetništvu s maloljetnikom i njegovim roditeljima - izjava o pristanku maloljetnika i njegova zakonskog zastupnika da će se maloljetnik podvrgnuti postupku odvikavanja od droge - upozorenje maloljetniku da može imati branitelja, kao i da u slučaju ispunjenja posebne obveze državni odvjetnik za mladež prema njemu neće pokrenuti postupak.

2.

Dodjela slučaja centru za socijalnu skrb od državnog odvjetnika za mladež uz naznaku roka u kojem maloljetnik mora ispuniti posebnu obvezu (postupak posredovanja).

3.

Stupanje u kontakt djelatnika socijalne skrbi s maloljetnikom - izrada programa izvršenja posebne obveze.

4.

Organizacija provedbe posebne obveze.

5.

Kontrola i pomoć stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb kao posrednika između državnog odvjetnika za mladež i centra za prevenciju ovisnosti u pogledu poštovanja i provedbe dogovora.

6.

Izješće centra za socijalnu skrb državnom odvjetniku za mladež o izvršenju obveze.

7.

Odluka državnog odvjetnika za mladež o nepokretanju postupka prema maloljetniku.

U cilju evaluacije postignutih rezultata rada za više slučajeva bilo bi korisno kada bi državni odvjetnici za mladež i stručni suradnici u državnim odvjetništvima održavali povremene sastanke s djelatnicima centara za socijalnu skrb i centara za prevenciju ovisnosti koji provode posebne obveze.

PRILOG III

Obrazac izjave o pristanku maloljetnika i njegovih roditelja da će maloljetnik ispuniti posebnu obvezu

Broj:

Mjesto i datum:

IZJAVA O PRISTANKU MALOLJETNIKA/CE NA IZVRŠENJE POSEBNE OBVEZE

U svezi s kaznenom prijavom Policijske postaje _____ zbog kaznenog djela iz čl. _____ KZ izjavljujem/mo da sam/smo suglasni s provođenjem postupka po načelu svrhovitosti na temelju čl. 64. Zakona o sudovima za mladež (NN 111/97).

Prema uputi državnog odvjetnika za mladež spreman/spremna sam dobrovoljno:

- popraviti ili nadoknaditi štetu nanесenu kaznenim djelom (čl. 9. st. 2. t. 2. ZMS)
- uključiti se u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja (čl. 9. st. 2. t. 7. ZSM)
- **podvrgnuti se postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti (čl. 9. st. 2. t. 9. ZMS)**
- uključiti se u pojedinačni ili skupni rad u savjetovalištu za mlade (čl. 9. st. 2. t. 10).

Tu obvezu ispunit ću do _____.

Maloljetnik/ca je poučen/na da će u slučaju ispunjavanja obveze državni odvjetnik za mladež na osnovi čl. 64. st. 2. ZSM donijeti konačnu odluku o nepokretanju postupka prema maloljetniku/ci.

Maloljetnik/ca i njegov/njezin zakonski zastupnik upozoreni su da tijekom ovog postupka maloljetnik/ca može imati branitelja (čl. 49. st. 1. ZSM), pa izjavljuju da žele/ne žele branitelja.

(maloljetnik/ca)

(zamjenik/ca državnog odvjetnika za mladež)

(zakonski zastupnik/ca)

PRILOG IV

Obrazac za upućivanje slučaja od državnog odvjetnika za mladež centru za socijalnu skrb radi posredovanja

Broj:

Mjesto i datum:

Centru za socijalnu skrb
Podružnica/Ured

PREDMET: Postupak posredovanja prema maloljetnom/oj _____
sinu/kćeri _____ rođ. _____
zbog kaznenog djela iz čl. _____ KZ.

Posebna obveza prema čl. 64. Zakona o sudovima za mladež.

Rok za ispunjenje obveze:

Poštovani,

Nakon izvršenih provjera u ovom državnom odvjetništvu mislimo da su u ovom slučaju ispunjene pretpostavke za primjenu **posebne obveze da se maloljetnik/ca podvrgne postupku odvikavanja od droge.**

Molimo da obvežete maloljetnika/cu i pružite mu/joj svu stručnu pomoć te da ga/ju podržite u ispunjenju posebne obveze te nas o ispunjenju odmah izvijestite.

Također molimo da nas izvijestite ako maloljetnik/ca nije započeo/la s ispunjavanjem posebne obveze ili ako obvezu nije ispunio/la u predviđenom roku.

Ako državno odvjetništvo tri tjedna nakon proteka naznačenog roka ne primi odgovor centra za socijalnu skrb, smatrat će se da postupak posredovanja nije uspio pa će prema maloljetniku/ci pokrenuti kazneni postupak.

Ispuni li maloljetnik/ca uredno svoju obvezu, državni odvjetnik za mladež donijet će na temelju čl. 64. st. 2. Zakona o sudovima za mladež konačnu odluku o nepokretanju kaznenog postupka prema maloljetniku/ci.

Zahvaljujemo na suradnji.

(zamjenik/ca državnog odvjetnika za mladež)

Summary

CRIMINAL LEGISLATION AND THE RESPONSE OF CRIMINAL LAW
TO THE CRIMINAL OFFENCE OF ABUSE OF NARCOTIC DRUGS
IN THE REPUBLIC OF CROATIA

This paper is based on many years of practical experience in working on matters related to the abuse of narcotic drugs, as well experiences acquired in working in the Office for the Prevention of Drugs Abuse of the Republic of Croatia.

Taking as a basis international standards and recommendations on proceedings against the perpetrators of the criminal offence of narcotic drugs abuse, the author provides an overview of criminal legislation related to drugs, discusses the phenomenology of the criminal offence of possession of narcotic drugs referred to in Article 173 paragraph 1 of the Criminal Code, and the criminal offence of "reselling" narcotic drugs referred to in Article 173 paragraph 2 of the Criminal Code.

By using statistical indicators of the Croatian State Attorney's Office, she offers an insight into the state and trends of this phenomenon over a number of years, and analyses in detail the criminal-law response of the State Attorney's Offices and courts to this criminal offence in relation to adult persons, younger persons of legal age, and minors.

When dealing with the specific criminal offence, the author gives her own thoughts on what the criminal-law response should be, providing, at the same time, a critical view of the legislative solutions in the Criminal Code of the Republic of Croatia.

B. Cvjetko: Kazneno zakonodavstvo i kaznenopravna reakcija na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga...
Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 10, broj 2/2003, str. 909-939.

PRAZNA STR. 940